

सहकारी अभियान र स्थानीय विकास

बिषय प्रवेश :

जब मानिस एक आपसमा मिलेर तथा समुहमा बस्न थाल्यो सहकारीताको जन्म भयो । गणमा वस्दा पनि आपसमा सहकारीता थियो । नेपाली समाज विकासको इतिहास हेर्दा पनि थकाली समाजको ढिकुरी, नेवारी समाजको गुठी, नेपाली समाजको परम, धर्म भकारीजस्ता परम्परादेखि चलिआएको आपसी सहयोग गर्ने संस्कृती सहकारीकै रूपहरू हुन् । आजको संस्थागत सहकारी आन्दोलन तथा विकासलाई हेर्दा बेलायतमा औद्योगिक क्रान्तिबाट मजदुरहरू संकटमा परेपछि तिनै मजदुरहरूले २१ डिसेम्बर १८४४ मा दुनियाको पहिलो सहकारी संस्था स्थापना गरे । नेपालमा पनि राप्ती दुनका किसानहरू बाढी ग्रस्त भएको अवस्थामा २०१३ चैत्र २० गते, नेपालमा पहिलो सहकारी संस्था (बखान) स्थापना भएको हो । अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघको परिभाषामा भन्दा व्यक्तिहरूको स्वेच्छक सहभागिताबाट उनिहरूको समाज आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक आवश्यकता तथा आकांक्षा परिपूर्तिका निमित्त सामुहिक स्वामित्व र प्रजातान्त्रिक ढंगबाट नियन्त्रित स्वयत्त उद्यमनै सहकारी हो । सहकारीहरू उत्पादक, उपभोक्ता, बचत ऋण, श्रमिक, बहुउद्देशीय आदी प्रकृतिका देखिदै आएको छ ।

नेपालमा पहिलो सहकारी संस्था स्थापना भएको दिन पारेर हरेक वर्षको चैत्र २० गते नेपालमा राष्ट्रिय सहकारी दिवश मनाउने प्रचलन छ । ६६ औं राष्ट्रिय सहकारी दिवशको सिलसिलामा हामीले आज यस पालीकामा यो सहकारी अन्तरक्रिया गर्दैछौं । यो वर्षको राष्ट्रिय नारा “सहकारीको दिगोपना, स्वनियमन र सुशासन” छ । यसको मतलब सहकारी दिगो बनाउनु पर्दछ । दिगोपना संगै सुशासन चाहिन्छ । सहकारीले आफ्नो नियमन आफै गर्नु जरूरी छ, भन्नुनै हो । जनसहभागीता, कानुनको शासन, पारदर्शिता र उत्तरदायीत्व बिना सुशासन असम्भव छ भने यीनैको संस्थागत निगरानीलाई स्व नियमनले थप व्यवस्थित गर्दछ । यसको परिणाम पनि समग्रमा आर्थिक, सामाजिक विकासनै हो र संस्थाको दिगो विकासमा टेवा पनि ।

हाल बगनासकाली गा.पा. लगायत देश भरीनै अधिकांस सहकारी संस्थाहरूमा प्रचलित कानुन अनुसार विनियमलाई अध्यावधि गर्न नसकेकाहरू धेरै नै छन् । सुशासन र संस्थागत विकास एक अर्काका पूरक हुन् तर संस्थागत विकासमा चाहिने कर्मचारी प्रशासन, आर्थिक प्रशासन, लगायतका नियमावलीहरू र सदस्यता, बचत, कोष परिचालनजस्ता नीतिहरू हाम्रो सहकारी संस्थाहरूमा व्यवस्थित गर्न नसकेको अवस्थामै धेरै छन् । सुशासन र स्व नियमनको लागि यी र यस्ता पक्षहरूमा पहिलो जोड गर्न गराउन जरूरी छ । यो बिना सहकारी संस्थाहरूमा दिगोपना, स्वनियमन र सुशासन हुनै सक्दैन । यस्ता कामहरूमा पालीका, पालीका र माथिल्लोस्तरमा गठित सहकारी सञ्जालहरू र स्वयम् सहकारी संस्थाहरूले पहिलो ध्यान दिनु पर्दछ । यसको साथै दिगो आधार सहितको सहकारी, गैह्र सरकारी, समितिहरू र समूहहरू निर्माण गर्दै उनिहरू समेतबाट प्रचलित कानुनको अधिनमा रहि आपसी समन्वयमा आर्थिक सामाजिक र संस्कृति विकासको अभियान चलाउन सकेमा पालीकास्तरमै तिब्रतर र दिगो विकासको सम्भावना सहज देखिन्छ । यो कार्यपत्रले उपरोक्त परिवेशमा रहेर स्थानीय तहको विकास अभियानमा मुख्यतःसहकारी संस्थाहरू, स्थानीय तह र स्थानीय विकासलाई जोडेर केही छलफल, अन्तर्क्रियाहरू गर्ने जमर्को गरेको छ ।

विकास के हो :

सन् १९४९ देखि दुनियामा विकास र अविकास शब्दको व्याख्या व्यापक फैलियो । सन् १९६० तिर आर्थिक वृद्धिलाई विकास मानियो । १९७० तिर आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्तिलाई विकास मानियो । १९९० तिर आउंदा आर्थिक सामाजिक र मानवीय पक्षबाट विकासलाई हेर्न थालियो । पछि मात्रात्मक र गुणात्मक सूचकको आधारमा विकासलाई हेर्न थालियो । विकासको परिभाषा हेर्दा UN Export Committee

ले दिएको परिभाषा धेरै स्पष्ट छ । उसले भन्छ, "Development concerns not only with man's material needs but also with the important of the social condition of his life. Development is, therefore, not only economic growth but growth plus change of social, cultural and institutional as well as economics."

विकासको परिभाषाहरू धेरै छन् । विकासको बुझाईहरू पनि अनेकौं छन् । विकासका तरिकाहरू (मोडेल) पनि अनेकौं छन् । सरल अर्थमा जनताको जीवनस्तरमा सन्तुलित तथा सकारात्मक उन्नतीनै विकास हो । यो प्राकृतिक कारणले, समयको कारणले, जनबलको कारणले, भौतिक तथा यान्त्रीक आदिको कारणले हुन सक्दछ । आम सोचाईबाट हेर्दा यो सांकेतिक हुन्छ र सरदरको सकारात्मक वृद्धि भन्दा अग्रगति हो । कुनै स्थानमा मोटरबाटो सभैने विकास होला तर सभै भैसकेकोमा टूचाक खोल्ने काम हो विकास । टूचाक खोली सकेकोमा ग्राभेल, ग्राभेलमा कालोपत्रे अनि कालोपत्रेमा रमणीय वातावरण र त्यसको उच्चतम र दीगो उपयोग पनि विकाससंग जोडिएको हुन्छ । अर्को तरिकाले भन्दा माछा छोपेर दिनु भन्दा माछा मारेर खान सिकाउनु हो विकास । माछा मारेर खान सिकाउनु भन्दा माछा पालेर गुणस्तरीय जीवन जिउन सिकाउनु हो विकास । सारमा भन्दा जनताको चौतीर्फ सकारात्मक सशक्तिकरणनै विकास हो ।

सहकारी संस्था, स्थानीय तह र स्थानीय विकास

सहकारी मूलतः पारस्परिकतामा मिलेर व्यवसाय गर्नका लागि स्थापना भएका हुन्छन् । कमजोर आर्थिक अवस्था भएकाहरूले छरिएर रहेको पुजीलाई संकलन गरि, एकले सबैलाई र सबैले एकलाई सघाउने तरिकाबाट गरिने व्यवसाय हो सहकारी । सहकारी अभियानले मूलतः आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरण विकासमा योगदान गर्दछ । नेपालको विद्यमान कानून अनुसार सहकारीले आफैले वा सहकारीहरू बिच वा संघमार्फत संयुक्त वा साभेदारीमा पनि आवश्यक कारोवार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने हैसियत राख्दछ । उत्पत्तिको प्रमाणपत्र समेत राष्ट्रिय सहकारी महासंघले जारी गर्न सक्दछ । सहकारीमा कार्यक्षेत्रभित्रका व्यक्तिहरू, सहकारीका तथा सामुदायिक विद्यालयहरू, गुठी, स्थानीय क्लब, स्थानीय तहमा गठन भएका गैह्र नाफा मूलक संस्था, उत्पादन र सेवा मूलक संघ संस्था, विभिन्न उपभोक्ता समूहहरू, तीनै तहका सरकारका निकायहरू संस्थाको सदस्य हुन पाउँदछन् । यसले जल विद्युत आयोजना, शिक्षा, भाषा, साहित्य, संस्कृति, स्वास्थ्य सेवा, सञ्चार, विशेष कृषि वा वनजन्य पैदावारहरूको उत्पादन, सञ्चय वा प्रशोधन गर्नेजस्ता व्यवसायिक क्षेत्रहरूमा पनि काम गर्न सक्दछ ।

स्थानीय तह त्यस भूगोलको सर्वाङ्ग विकासको काम गर्ने तथा गर्न सहयोग गर्ने, नियन्त्रण तथा समन्वय गर्ने सरकार हो । प्रारम्भिक सहकारी संस्था र स्थानीय तह दुवैको जनतासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध भैरहन्छन् । आफ्नो भूगोलको जनताको समृद्धिमा स्थानीय तह र सदस्यहरूको समृद्धिमा सहकारी संस्थाहरू निरन्तर खटिरहेको देखिन्छ । झट्ट हेर्दा स्थानीय तहले विकासको काम गर्ने र व्यवसायका काम नगर्ने जस्तो देखिन्छ । सहकारी संस्थाहरूले पनि सदस्यहरूको आय वृद्धिमा मात्र काम गर्ने तर विकासमा चासो नगर्ने जस्तो देखिन्छ । तर स्थानीय तहले आफ्नो भूगोलका जनताको आय वृद्धिको कार्यक्रमहरू पनि चलाउँछन् र सहकारीले समुदायको विकासमा पनि सहयोगहरू गर्दछ । स्थानीय सरकार मातहत स्थानीय सहकारी संस्थाहरू हुन्छन् तर कार्य प्रकृति हेर्दा समाज विकासको लागि यी एक अर्काका सहयोगी र परिपूरक जस्तै पनि हुन् ।

नेपालको संविधानको भाग ४ मा राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्वमा तथा धारा ५० को उपधारा (३) मा स्पष्ट व्यवस्था गरिएको छ, "सार्वजनिक, निजी र सहकारी" क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तिब्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्ने तथा प्राप्त उपलब्धिहरूको न्यायोचित वितरण गरी आर्थिक असमानताको अन्त्य गर्दै शोषणरहित समाजको निर्माण गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतिशील बनाउँदै समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने राज्यको आर्थिक उद्देश्य हुनेछ ।" यसले समग्र

अर्थतन्त्रको विकासमा सरकार, नीजि उद्यमी र सहकारी मिलेर तिन खम्बे अर्थनीतिको दिसाबोध गरेको छ । तर तीनै तहको सरकारले सहकारी क्षेत्रमा लगानीलाई नजर अन्दाज गरिरहेको देखिन्छ । स्थानीय विकासमा सरकारको भन्दा परिवार र समुदायको लगानी प्रमुख हुन्छ र हो । नजिकैको तानसेनको बजार हेर्दा पनि ति भवनहरू, ति उद्योग तथा व्यवसायहरू, विभिन्न उद्यमहरूमा जनताको लगानी मुख्यनै छ । बाटो, बिजुली, पानी, स्कुल, अस्पताल, टेलिफोन आदीमा सरकारको लगानी मुख्य छ । तानसेनको नीजि लगानीबाट भएको विकास र राज्यको लगानीबाट भएको विकासको तुलना गर्दा मूलतः भौतिक तथा मानवीय दुवै तर्फ जनताकै लगानी धेरै भएको देखिन्छ । यसबाट पनि बुझ्न सकिन्छ कि सरकारले मात्रै विकास गरेर गरिदैन, सकिदैन, हुदैन ।

आर्थिक उपार्जन तथा विभिन्न अवसर खोजिरहेको जनशक्तिहरूलाई बजारले आकर्षण गरेको हुन्छ । अवसरहरूको विकासले पनि विकसित परिवार, समुदाय, समाज तथा बजार बन्दछ र बढ्दछ । विकसित परिवारहरू मिलेर विकसित समुदाय र विकसित समुदायहरू मिलेर विकसित पालिका तथा देश बन्ने हो । त्यसैले पालिकाहरूले भौतिक पूर्वाधार विकासको साथमा जनताको क्षमता र अवसर विकासमा सघाउनु पर्दछ । यस्तै काममा सहयोगी अगुवाहरू र संघ संस्थाहरूको उपयोग गरेर स्थानीय विकासको काम गर्दा गराउदा विकासमा तिब्रता, व्यापकता, दिगोपना, मितव्ययीता र अपनत्व बढाउन सहज हुन्छ । पालिका भित्र यस्ता संघ संस्थाहरू खोज्दा मूलतः सहकारी संस्थाहरू, गैह्र सरकारी संस्थाहरू, उपभोक्ता समितिहरू र विभिन्न समुहहरू पनि देखिन्छन् । सैद्धान्तिक रूपमा गैह्र सरकारी संस्थाहरू समुदायको विकासको लागि सेवामूलक बनेर काम गर्ने कानून अनुसार स्थापित भएतापनि नेपालमा अधिकांश कमाउ धन्दाको लागि क्रियाशिल हुँदै आएको देखिन्छ । सहकारी संस्थाहरू भने केही अपवादका संस्थाहरू बाहेक सेवा र व्यवसाय दुवै भावनाबाट स्थापित हुन्छन् । नाफा नभए संस्था रहदैन र सेवा भाव नभए सहकारीको मर्म पक्रिदैन । त्यसैले सहकारी संस्थाहरूले मूलतः संस्थागत विकास, सदस्यहरूको हित र सामुदायिक चासोमा काम गरिरहेको हुन्छ । सहकारी संस्थाहरू विभिन्न प्रकारका हुन्छन् तथापी सबैमा निश्चित शेयर पूँजी, सदस्य र व्यवसायिक कारोबार सबैमा हुन्छ । त्यसैले उनीहरूको भौतिक तथा मानवीय पूँजीलाई पालिकाहरूको साभेदारीमा पनि उपयोग गरेर समुदायको चौतर्फि विकासको लागि सहजीकरण गर्न सकिन्छ ।

वगनासकाली गाँउ पालिका भित्र हाल ३२ स्थानीय तहमा आवद्ध र ५ प्रदेश तहमा आवद्ध गरी ३७ वटा प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू क्रियाशिल छन् र अधिकांश बचत ऋणका छन् । यीनीहरू मध्ये २७ वटाको हेर्दा ७६५० जना सदस्यहरू आवद्ध छन् । कूल शेयर पूँजी रू २४७८४९००, कोषमा रहेको रकम देखिन्छ भने बचतमा रहेको रकम रू. १७,६६,९९,८९४।- देखिन्छ । यो सबै रकम यहीँको समुदायमा रहेको परिवारहरूले सदस्यको नामबाट जम्मा गरे कमाएको रकम हो । यो रकम उनीहरूको उन्नती र प्रगतिको लागि सबै वा आंशिक रूपमा उपयोग गर्न चाहन्छन् र सामर्थ राख्दछन् । कृषि व्यवसायबाट उन्नती गर्न चाहन्छन् भने पालिका र संस्था मिलेर सहयोग गर्न सकिन्छ । उनीहरूलाई तालिम, प्राविधिक, यान्त्रीक, वजारीकरण आदीमा पालिकाबाट सहयोग हुन सक्दछ भने ऋण दिने, विभिन्न व्यवसायिक सहयोग गर्ने, प्रभावकारी अनुगमन गर्ने आदी कामहरू सहकारीले सघाउन सक्दछ । आजको जमाना स्वावलम्बी उत्पादनमा भुलेर सम्भव छैन । सघन र प्रतिस्पर्धी उत्पादनको यो युगमा सघन र प्रतिस्पर्धी उत्पादनको लागि उद्योग तथा विभिन्न व्यवसायिक फर्महरू सञ्चालन गर्न चाहनेहरूको लागि वा व्यापार गर्नेहरूको लागि पनि दुवै पक्षबाट विभिन्न तरिकाले सहयोग सहयोग गर्न सकिन्छ । यस कार्यतर्फ तिनै तहको सरकार लागेको छ तर अप्रयाप्त देखिन्छ । यो भनिरहँदा प्रायः विभिन्न सवालहरू उठ्ने गर्दछन् । प्रतिनिधिमूलक केहि सवालहरू र समाधानका उपायहरू निम्नानुसार छ ।

१. बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूनै धेरै छन् । उनीहरूले अरु काम गर्न सक्दैन र उनीहरूलाई अनुदान दिन पनि हुदैन । यो सुनिदै आएको छ । हो, संस्थाले बचत तथा ऋणको काम गर्छ । यस कामको

लागि लगानी दिन सकिदैन तर उसका सदस्यले व्यवसायिक काम गर्दछन् तिनै सदस्यहरूलाई दिँदा भयो । नपुग ऋण लगानी संस्थाले गर्दछ । लगानीको अनुगमन, सदस्यहरूलाई तालिमको व्यवस्था गर्न संस्थाले सक्छ । तालिमको लागि, अनुगमनको लागि, उत्पादनमा आधारित अनुदान वितरणको लागि, असल व्यवसायिहरू छनौट मात्रै होईन उसले त्यो काम नगरेमा पालीकाको लगानी फिर्ताको ग्यारेण्टीको लागि आदी कार्यक्रमहरूमा बचत तथा ऋण सहकारी र पालीका मिलेर संम्भौता गरि काम गर्न किन मिल्दैन ?

२. सहकारीबाट गरेको काम सफल देखिएन ।

यो पनि सुनिँदै आएको छ । नेपालमा सहकारी विकासको हल्को सहकारी ऐन २०४८ र नियमावली २०४९ बाट सुरु भयो । कुनै संस्थाको लागि ३१ वर्ष धेरै हो तर विकास अभियानमा ३१ वर्ष खासै धेरै होईन । तैपनि बचत ऋण, दुग्ध सहकारी, कृषि सहकारीहरू आदीले नेपालमै पनि विभिन्न अनुकरणीय काम गरिरहेका छन् । असफलताबाट सिकेर जोगीने हो तर सफलतालाई खोजेर दौडिने हो । नेपालमा चारवटा सहकारीले गलत गरेभने देशभरी हल्ला हुन्छ । सहकारीलाई लखेट्ने प्रयाश हुन्छ किनकी बैंकहरू र सहकारीको विचमा कडा प्रतिस्पर्धा भैरहेको छ । केन्द्रिय मिडियामा विग हाउसहरूको विगविगी चर्को छ । उनिहरूको हल्ला ठूलो देखिन्छ । समुदायस्तरमा, स्थानीय तह, जिल्ला तह, प्रदेश, केन्द्र तह मात्रै होईन अन्तर्राष्ट्रियतहमा समेत नेटवर्किङमा आबद्ध नेपाली सहकारी अभियान असफल छ भन्नु अन्याय हुन्छ । सहकारीहरू समुदायमा क्रियाशिल छन् । गरिव र असहायहरूको पहुँचमा छन् । देशमा गृह युद्ध, माहामारी, अशान्ति भएको समयमा समुदायमा रहेका गरिव र असहायहरूको अनुकुलन राज्य व्यवस्थाको सेवा, बैंकको सेवा कमजोर भएको महसुस गरियो तर स्थानीय सहकारीहरूको सेवा महत्त्वपूर्ण रहेको पनि देखिएको छ । हो, विपन्नहरूलाई उठाउने धेरै प्रयाशहरू निष्प्रभावी छन् । त्यसैले पनि थप चुनौतिपूर्ण छ तर संख्यात्मक रूपमा हेर्दा बैंकहरूले गर्दै आएको लगानी अनुपातको लिलामी अवस्था अर्थात् विपन्न वर्गको बैंकमा देखिएको पहुँचको अवस्थामा सहकारी स्यावासी योग्य छ । व्यवसायिहरू मूलत नाफामा दौडिन खोज्छन् तर सहकारीहरूले सदस्यहरूको हितमा बढी ध्यान दिने, सामुदायिक विकासमा बढी ध्यान दिने, कमजोर वर्गलाई समेट्नेमा बढी ध्यान दिईरहेको देखिन्छ । बरू सहकारीलाई राज्यका विभिन्न अङ्गहरू तथा तहहरूबाट सहयोग पुग्ने विभिन्न अवशरहरू पनि बढिरहेकोले सहकारीहरू सफल हुन सहज छ ।

३. सहकारी जस्तै समुदायमा समूह, समिति तथा संस्थाहरू धेरै छन् किन सहकारीलाईनै दिने ?

यो सवाल पनि उठिरहन्छ । मूलत सम्बन्धित कामको समूह, समिति वा संस्था छ र संक्षम पनि छ भने ऊ मार्फत गर्दा बेशै हुनेछ । तर आमरूपमा हेर्दा सहकारी संस्थाहरूको स्थायीत्व बढी हुने, उनिहरूमा लगानी गर्ने रकम हुने, उनिहरूले आपसमा मिलेर पनि सहजै काम गर्न सक्ने, राज्यले सहजै सघाउन सक्ने आदी कारणले पनि गरेको लगानी तुलनात्मक रूपले डुब्ने डर पनि कम हुन्छ । संस्थागत परिचालनमा तुलनात्मक सस्तो र सरल पनि हुने भएकोले यस सवालमा अन्य संघ, संस्थाहरू भन्दा सहकारीनै उत्तम हुन सक्दछ । वित्तिय क्षेत्रबाट हेर्दा पनि, यो बैंक भन्दा सस्तो र सरल, भावनात्मक सम्बन्ध बढी भएको र स्थायी प्रकृतिको पनि हुन्छ । गैसस भन्दा लगानी गर्न सक्ने, प्रतिफल धेरै दिने, स्थायीत्व बढी भएको हुन्छ । समूह तथा समिति भन्दा संस्थागत क्षमता र स्थायीत्व बढी देखिन्छ ।

यो युग पूँजी प्रधान युग हो । पूँजी वृद्धिको लागि मिलेर काम गर्ने युग पनि हो । परनिर्भर, स्वावलम्बी भन्दा पनि आत्मनिर्भरताको लागि अन्तरनिर्भर युग हो । विकासको आँखाले हेर्दा आर्थिक वृद्धि एक पाटो मात्र हो तथापी पैसा सबै थोक होईन, तर अति महत्त्वपूर्ण हो । यहि बगनासकालीको पनि अधिकांश उर्जाशिल जनशक्ति आर्थिक उपार्जनकै लागि बाहिर गएको छ । आर्थिक अवशरकै कमिले हाम्रा बस्तीहरू उजाड भैरहेका छन् । माथि तानसेनको उदाहरण दिईए जस्तै जहाँ आर्थिक अवसर हुन्छ, त्यहाँको जनसंख्या बढीरहेको छ । त्यहि विभिन्न सुविधा तथा अवसरहरू थपिँदै गएको हुन्छ । त्यसैले विकासको कडिमा आर्थिक वृद्धिनै पनि महत्त्वपूर्ण छ । आर्थिक विकास थप महत्त्वपूर्ण र आकर्षक पाटो हो । थोरै

पूँजीले वा एकलैले काम गर्दा भन्दा धेरै पूँजी सङ्कलन गरेर मिलेर काम गर्दा पहुँच बढ्छ । यसरी छरिएको पूँजीलाई एकिकृत गरि व्यवसायिक काम गर्ने मुख्य उद्देश्य मुख्यतः सहकारीहरूको हुन्छ । यस्तो महत्त्वपूर्ण कार्यमा स्थानीय तहले समुदायमा क्रियाशील संघ, संस्थाहरूसँग साभेदारीता तथा समन्वयमा निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापनका क्षेत्रमा काम गर्ने वातावरण बनाई लागु गर्न सकेमा आर्थिक र क्षमता विकासको क्षेत्रमा आसलागदो वातावरण निर्माण हुनेछ । उदाहरणको लागि लिटो, मसला (अदुवा, बेसार, खुर्सानी....), अगर बत्ति, टपरी, प्याँड, साबुन, चाउमिन, आटा, आटो, पिठो, तेल, गेडागुडी, तरकारी, कुरीलो, दलहन, मह, सिन्की, अचार आदिको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण गर्न । चामल, नुन, चिनी, चियापत्ती, जिरा, धनिँया, खुदो, आलु, रासायनिक मूल, तेल आदिको खरिद र बिक्रि वितरण गर्न पालिकास्तरमै सहकारी व्यवसायको सम्भावना प्रयाप्त देखिँदै आएको छ ।

(सहकारीको माध्यमबाट बगनासकाली गाउँपालिकामा गर्न सकिने विभिन्न व्यवसायिक मोडेल तथा स्किमहरूको बारेमा आवश्यक परेमा पछि छलफल गरौंला ।)

निष्कर्ष :

सरकारी, नीजि र सहकारी मिलेर अगाडी बढ्ने तीन खम्बे अर्थनीति सम्वैधानिक व्यवस्था छ । स्थानीय तह पनि स्थानीय सरकार हो । त्यसैले स्थानीय सरकारले आर्थिक विकासमैत्री कानून बनाउने, नीजि व्यवसायिहरूलाई प्रगति गर्ने वातावरण दिने, सहकारीहरूमाफत सदस्यहरूको आर्थिक विकास तथा व्यवसायिकता अभिवृद्धिमा सहयोग गर्ने गरियो भने संविधानले चाहेको सन्तुलित र तिब्र विकासको सम्भावना देखिन्छ । मूलतः सहकारी व्यवसायको विकासको माध्यमबाट नै संविधानले स्पष्ट दिसाबोध गरेको समृद्धि ल्याउन समाजवादप्रति प्रतिबद्ध भईन्छ र समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्न सहज पनि हुनेछ ।

बगनासकाली गाउँपालिका पनि अधिकांश गाउँ र किसानहरू भएको पालिका हो । हिजो स्वावलम्बी कृषि पेशामा रहेका जनताहरू आजको खुल्ला जमाना अनुसारको उद्यम व्यवसाय गर्ने वातावरण नपाएर भौतारिएका पनि छन् । चीन, भारत लगायतका कपडा, फलफुल, औजार, अन्न आदि बगनासकालीमै पनि विकिरहेका छन् । विश्वका विभिन्न देशमा बगनासकालीका जनशक्तिहरू पनि पुगिरहेकाछन् । हामीले उनिहरू माफत मार्केटिङ गर्ने वस्तु बनाउन सके कस्तो होला ? यस्ता आकर्षक र भरपर्दा व्यवसायिक कामहरू पहिचान गरी सुरु गर्दा यस्ता कामहरूमा लगानी कतिसम्म जुट्ला ? के असम्भवनै हो त ? होइन । यस्ता कामहरूमा सहकारिताको सृजनात्मक प्रयोग हुन सक्ने समेत सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । अर्कोतर्फ हेर्दा हामीहरूले आयात प्रतिस्थापनमा काम गर्ने पनि व्यापक क्षेत्रहरू छन् । आन्तरिक नभएता पनि बाहिर गएकाहरूको कमाई बगनासकालीकाहरूको पनि प्रसस्त देखिन्छ । त्यो बाह्य कमाईको धेरै परिमाण यस पालिका भन्दा बाहिरै खर्च भैरहेको छ । त्यसलाई यस पालिकाभित्र खर्च गर्ने उपयुक्त अवसरहरू सृजना गर्न पनि सहकार्यको जरूरी छ । त्यो बाहिर गएको तथा जाने अभियानमा रहेको भौतिक सम्पत्ति सहितको उर्वर जनशक्ति यहाँ आकर्षण गर्न सक्ने अवसरहरू सृजन गर्न पनि सहकार्यको अत्यान्तै जरूरी छ । यसर्थ, यहाँको पूँजी, बाहिरबाट ल्याउन सक्ने पूँजी र हाम्रो क्षमता समेतलाई कुशल संयोजन गर्न सकेमा, तुलनात्मक उच्च लाभको अन्तर हितलाई सम्बोधन हुनेगरी सहकारीता मिलाउन सके विकास मात्रै होईन चमत्कार पनि हुन सक्दछ । त्यसैले सहकारीहरूलाई दिगो बन्नेगरी संस्थागत कानूनहरू निर्माण गरौं, पारदर्शी बनाऔं, स्वनिियमनको स्वस्थ वातावरण कायम गर्दै सहकारीसँग हातेमालो गरी समृद्धिको अभियानको लागि युग अनुसारको व्यवसायिक कामहरूमा लगानी बढाऔं । हाम्रो समृद्धि हामीले नै उठाऔं ।

जय सहकारी !

धुब राज अधिकारी

पूर्व अध्यक्ष

जिल्ला सहकारी संघ लि., पाल्पा ।